

УДК 34:378]-044.332'06:37.014.6:005.6
DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.2.14>

АДАПТАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ ДО ВИМОГ СУЧАСНОГО СВІТУ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

Письменна Олена Пилипівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, історії держави і права та філософії права
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Ільченко Катерина Романівна,

студентка
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Динамічні зміни, що відбуваються у світі, генерують нові виклики та завдання для юристів. Юридична освіта, в якій формуються майбутні фахівці права, має відповідати потребам суспільства і вимогам ринку праці, а також враховувати технологічні та культурні трансформації, щоб забезпечити випускникам необхідні знання, навички та компетенції для успішного функціонування в сучасному світі.

Щоб юристам залишатися конкурентоспроможними, юридична підготовка повинна йти в ногу з часом, адаптуватися до нових реалій та відповідати високим стандартам якості. Без цього юристи ризикують опинитися позаду динамічного розвитку правового поля, не здатними задовольнити потреби суспільства та ефективно захищати права та інтереси своїх клієнтів. Адаптація юридичної освіти до сучасних викликів – це не лише оновлення програм та методів навчання, а й трансформація мислення. Юристи нового покоління повинні бути не просто знавцями законів, а й гнучкими, адаптивними, креативними особистостями, готовими до постійного самовдосконалення. Проте процес адаптації юридичної освіти до вимог сучасного світу супроводжується численними проблемами та викликами. Ці проблеми включають нестачу практичних навичок у випускників, недоліки в методиках навчання, а також відсутність уваги до міждисциплінарного підходу. Крім того, важливо врахувати виклики глобалізації, які вимагають від юристів новітніх навичок та компетенцій. Недостатнє орієнтування на потреби ринку праці також може ускладнювати процес адаптації юридичної освіти. Тому важливо постійно оновлювати навчальні програми та забезпечувати здобувачів вищої освіти необхідними знаннями та навичками для успішної кар'єри в сучасному світі.

У статті розглянуто ключові проблеми, з якими стикається юридична освіта сьогодні, а також окреслено перспективи її розвитку та шляхи забезпечення її якості, вказано на головні аспекти, які необхідно враховувати для успішної підготовки здобувачів вищої освіти в цій галузі. Розглянуто, які кроки можуть бути вжиті для вдосконалення системи юридичної освіти з урахуванням поточних викликів і тенденцій.

Ключові слова: адаптація юристів, юридична освіта, проблеми юридичної освіти, перспективи юридичної освіти, забезпечення якості юридичної освіти, модернізація освіти.

Pysmenna Olena, Ilchenko Katerina. Adaptation of legal education to the requirements of the modern world: problems, prospects and quality assurance

The dynamic changes taking place in the world generate new challenges and challenges for lawyers. The legal education in which future law professionals are formed should meet the needs

of society and the demands of the labour market, as well as take into account technological and cultural transformations to provide graduates with the necessary knowledge, skills and competences to function successfully in the modern world.

To remain competitive, legal training must keep pace with time, adapt to new realities and meet high quality standards. Without this, lawyers risk being behind the dynamic development of the legal field, unable to meet the needs of society and effectively protect the rights and interests of their clients. Adapting legal education to contemporary challenges is not only an update of programs and teaching methods, but also a transformation of thinking. The new generation of lawyers should be not only legal experts, but also flexible, adaptive, creative individuals, ready for constant self-improvement. However, the process of adapting legal education to the requirements of the modern world is accompanied by numerous problems and challenges. These problems include lack of practical skills in graduates, shortcomings in teaching methodologies, and lack of attention to an interdisciplinary approach. In addition, it is important to take into account the challenges of globalization, which require lawyers with the latest skills and competences. Insufficient orientation to the needs of the labour market can also complicate the process of adaptation of legal education. It is therefore important to constantly update curricula and provide students with the necessary knowledge and skills for a successful career in the modern world.

In this article we will look at the key problems facing legal education today, as well as outline the prospects of its development and ways to ensure the quality of legal education, pointing to the key aspects that need to be taken into account for the successful preparation of students in this field. Consider what steps can be taken to improve the legal education system, taking into account current challenges and trends.

Key words: *adaptation of lawyers, legal education, problems of legal education, prospects of legal education, quality assurance of legal education, modernization of education.*

Сьогодні диктує потребу в оновленні системи вищої освіти України. Сучасний світ стрімко змінюється, й освіта має йти в ногу зі змінами, щоб забезпечити здобувачів вищої освіти знаннями та навичками, необхідними для успішної кар'єри та життя. Важливо визнати, що прогрес і вдосконалення освіти повинні бути пріоритетом у державі, оскільки освіта є основою успішного розвитку всієї країни. Особливо це стосується юристів, тому що від рівня професійної підготовки правників залежить не лише якість побудови та розвитку правової держави, а і її інтеграція в європейське співтовариство цивілізацій, утвердження та гарантування прав і свобод людини. Поява нових викликів і загроз національній безпеці та європейській інтеграції через війну вимагає перегляду та ґрунтовного аналізу професійних кваліфікацій, профілів посад, очікуваних результатів навчання (знань, умінь, навичок, відповідальності, автономності), ціннісних орієнтацій та інших професійно значущих якостей і характеристик різних категорій фахівців. Українська система вищої освіти потребує суттєвого оновлення. Ускладнення соціально-політичної ситуації в Україні та мета гармонізації зі світовими та європейськими вимогами

щодо забезпечення якості майбутньої професійної освіти на сучасному етапі вимагають кардинальних змін у розвитку української системи вищої освіти [1]. Для вирішення чинних проблем у сфері юридичної освіти в Україні необхідні значні зусилля, що мають бути спрямовані на детальний аналіз сучасного стану системи освіти, виявлення тенденцій її розвитку та розроблення ефективних стратегій її вдосконалення. І від того, чи можемо ми забезпечити належний розвиток освіти, залежить відповідь майже на всі інші життєво важливі виклики сучасності й майбутнього.

Переорієнтація та впровадження освіти відповідно до нових ринкових реалій передбачає більше, ніж просто оновлення навчальних програм та методів викладання. Це складний соціокультурний процес, який вимагає комплексного та інклюзивного підходу, що включає такі аспекти, як: 1) впровадження конкретної політики, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності освіти; 2) інноваційне програмування, яке працює над створенням програм, що підтримують інновації; 3) соціальні проєкти, спрямовані на забезпечення доступу до освіти для всіх верств населення; 4) підтримка держави та гро-

мадян, оскільки адаптація та модернізація освіти є складним процесом, який потребує спільних зусиль держави, громадян, викладачів та здобувачів освіти.

Слід розуміти, що модернізація освіти – це безперервний процес, який має реагувати на всі зміни, особливо на зміни на ринку праці. Зокрема, І.М. Сопілко стверджує, що ключовим викликом для перспективної системи освіти є перепідготовка спеціалістів, зокрема науково-педагогічних кадрів, які вміють розробляти та застосовувати інформаційні та освітні технології. Саме тому пріоритетами роботи викладачів мають стати компетентність, креативність та ефективність, щоб відповідати світовим стандартам в освіті, а методичною підтримкою для цього мають стати новітні технології [2].

Розвиток інформаційних технологій та еволюція інформаційного суспільства в Україні створюють можливості для використання різноманітних форм і методів інноваційного навчання в початковому процесі. Ці методи націлені на забезпечення якісного засвоєння знань здобувачами освіти, розвиток їх розумової активності, виявлення навичок критичного аналізу теоретико-правових питань, здобуття навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом та відповідними нормативно-правовими актами, пошукову діяльність, а також розвиток інших творчих умінь, корисних для їх подальшої професійної діяльності [3].

Однак слід визнати, що використання самих лише інформаційних технологій недостатньо. Потрібна також сучасна, гуманна педагогіка. Гуманізований підхід до навчання ґрунтується на філософії унікальності кожного здобувача освіти та ретельному врахуванні його потреб, інтересів та здібностей. Це дає завдання викладачам створити освітнє середовище, де здобувач вищої освіти має можливість реалізувати свій потенціал і досягти успіху. Гуманізовані методи навчання сприяють розвитку самостійності, критичного мислення, творчості та соціальної відповідальності [4].

Правознавство – галузь знань, яка швидко змінюється в умовах нестабільної національної правової системи, тому не випадково, що освітній процес вклю-

чає використання старої літератури, яка не відповідає сьогоденню [5]. Проблеми адаптації юридичної освіти стають дедалі актуальнішими в умовах швидких змін у суспільстві та правовій сфері.

Зокрема, традиційна система юридичної освіти приділяє занадто багато уваги теоретичним аспектам і недостатньо – навчанню юристів практичним навичкам, необхідним для їх професійного успіху. Це призводить до того, що випускники університетів не завжди володіють навичками, необхідними для ефективної роботи в реальному світі. Ще однією проблемою є застарілі освітні програми, адже багато програм правничих шкіл не відповідають сучасним потребам ринку праці та не враховують стрімкий розвиток права, через що отримані знання є непрактичними та неактуальними. Крім того, переважання традиційних лекційних та семінарських методів обмежує можливості здобувачів вищої освіти брати активну участь в освітньому процесі, перешкоджає розвитку критичного мислення та аналітичних навичок. Також серед проблем адаптації юридичної освіти сучасним вимогам можна назвати брак кваліфікованих викладачів. Викладацький склад університетів потребує оновлення відповідно до потреб сучасної юридичної практики, адже багато хто з викладачів не має достатнього юридичного досвіду, що негативно впливає на якість навчання. Така проблема, як недостатнє фінансування юридичної освіти, обмежує модернізацію інфраструктури та впровадження інноваційних, зокрема цифрових, методів викладання. Система юридичної освіти не встигає за розвитком сучасних технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, що може призвести до браку навичок у юристів, які працюють в умовах цифрової трансформації.

Спеціалізована юридична підготовка здобувачів вищої освіти у сфері правознавства вимагає глибокого вивчення законодавства та правових механізмів регулювання суспільних відносин. З історичної перспективи набір знань та умінь юристів постійно вдосконалювався та потребував поступового оновлення. У період формування правових звичаїв юристи повинні були опанувати чинні правила та закони, однак із розвитком правової думки вини-

кла необхідність у вмінні тлумачити і застосовувати закони на практиці.

Якість освіти – це цілісна категорія, яка відображає всі елементи та аспекти розвитку освіти як системи [6]. Зокрема, якість знань, отриманих учнями в школі, безпосередньо пов'язана з їх успішністю у закладах вищої освіти, тоді як якість знань випускників університетів безпосередньо пов'язана з їх здатністю вирішувати складні питання професійного та соціального життя.

Для ефективної підготовки сучасних юристів необхідно застосовувати передові педагогічні методи та технології, які сприяють передачі майбутнім фахівцям спеціалізованих навичок і вмінь, а це у свою чергу допомагає їм здобути необхідні професійні компетенції. На думку Б.В. Дерев'яно, в процесі здійснення освітньої діяльності відбувається передача знань, умінь та навичок [7].

Сучасні вимоги до майбутніх юристів визначаються новими реаліями. Вони повинні мати не лише глибокі знання в галузі права, але й компетентність в інших областях. Кросфункціональність допоможе володіти різними знаннями, що дозволить юристам бути більш гнучкими та адаптивними до змін на ринку праці. Оскільки майбутнім юристам слід бути готовими до зміни місця роботи та сфери діяльності, їм потрібні знання щодо основ менеджменту, маркетингу та фінансів. У часи глобалізації юристи мають бути мобільними та володіти декількома іноземними мовами, що дозволить їм працювати з клієнтами з різних країн та бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку. Знання іноземних мов також допомагає юристам бути в курсі останніх змін у законодавстві та правовій практиці інших країн. Важливою навичкою для юристів у XXI столітті є адаптивність – їх здатність змінюватися та вчитися нового. Світ постійно еволюціонує, і юристи повинні бути готові до цих змін. Постійне навчання новим навичкам, розвиток знань у глибину та ширину, спілкування з представниками різних професій та різних поглядів – все це допомагає юристам забезпечити успішну кар'єру в майбутньому.

Позитивною перспективою для успішної реалізації адаптації юридичної освіти є:

- 1) впровадження орієнтованого на практику навчання – збільшення практичних занять, стажувань та програм подвійних дипломів;
- 2) співпраця з професійними спілками та організаціями для надання здобувачам вищої освіти можливості практичного застосування їхніх знань;
- 3) створення юридичних клінік, де здобувачі освіти можуть надавати безоплатну правову допомогу;
- 4) оновлення навчальних програм з урахуванням потреб ринку праці та включення актуальних курсів та курсів з розвитку м'яких навичок;
- 5) використання інноваційних методик навчання, таких як case-study та онлайн-курси;
- 6) залучення практиків до викладання і розроблення освітніх програм;
- 7) збільшення інвестицій в юридичну освіту для модернізації матеріально-технічної бази та впровадження нових методів навчання;
- 8) розвиток міжнародної співпраці й обміну досвідом з іншими університетами;
- 9) впровадження системи оцінювання якості та підвищення кваліфікації викладачів;
- 10) виховання етичних принципів і відповідальності у здобувачів вищої освіти.

Таким чином, вимоги до професійної підготовки майбутніх юристів вимагають постійного оновлення. Проте система освіти не завжди може швидко та адекватно реагувати на потреби адаптації навчання до швидких змін у суспільстві [8]. Поспішні зміни можуть призвести до того, що нові технології та методики стануть неактуальними ще в процесі їх впровадження, а потреба в їх вивченні та застосуванні буде недооцінена. Тому освітні заклади повинні формувати в майбутніх правників усвідомлення необхідності безперервного навчання та самовдосконалення впродовж усієї професійної кар'єри.

Адаптація юридичної освіти до динамічних потреб сучасного світу є неодмінною складовою частиною підготовки кваліфікованих юристів, які зможуть успішно розв'язувати правові проблеми сьогодення. Важливо зазначити, що адаптація юридичної освіти до сучасних потреб – це постійний процес, який потребує постійного моніторингу, оновлення та врахування нових викликів і тенденцій. Хоча в практичній діяльності недостатньо уваги приділяється аспектам правової освіти,

варто зауважити, що право має потенціал впливати на формування громадянських якостей та правової культури. Ці аспекти стають ключовими для фахівців у XXI столітті, оскільки розуміння законів суспільства та участь у громадянському житті вже не є особистими справами, а визначають успішне становлення громадянина та професійне зростання. Можна надати такі рекомендації для пришвидшення модернізації юридичної освіти: 1) розробити та прийняти стратегію розвитку юридичної освіти; 2) збільшити фінансування юридичних закладів; 3) вдосконалити систему законодавства про юридичну освіту;

4) оновити навчальні програми з урахуванням потреб ринку праці; 5) впровадити інноваційні методи навчання; 6) посилити практичну підготовку здобувачів вищої освіти; 7) налагодити ефективну систему зворотного зв'язку з роботодавцями; 8) надавати здобувачам вищої освіти можливість для проходження практики; 9) співпрацювати із закладами вищої освіти з метою підвищення якості юридичної освіти.

Отже, не можна недооцінювати складність і комплексність модернізації юридичної освіти. Цей процес потребує об'єднання зусиль та співпраці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковальська І.Е., Пархомов О.М., Гапоненко Н.П. Сучасні тенденції функціонування вищої освіти в Україні. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 10 (16).
2. Сопілко І.М. Інновації в юридичній освіті. *Юридичний вісник*. 2015. № (2). С. 157–160.
3. Магновський І.Й. Особливості модернізації юридичної освіти в Україні в умовах євроінтеграційних процесів. Підвищення якості викладання галузевих юридичних дисциплін. Київ, 2021. С. 34–36.
4. Черненко С.К. Основи гуманної педагогіки та принципи викладання у вищій школі. *The 22th International scientific and practical conference «Modern theories and improvement of world methods» (June 06–09, 2023)*. Helsinki, Finland. International Science Group, 2023. 543 p.
5. Лахова О.В. Вища юридична освіта: новели у сфері державного управління ; ред. : С.В. Старкова. *Держава та регіони*. 2023. С. 309–314.
6. Адаптивне управління розвитком професійної освіти : колективна монографія / Г.В. Єльнікова та ін. ; за заг. та наук. редакцією Г.В. Єльнікової. Павлоград : ІМА-прес, 2016. 248 с.
7. Деревянко Б.В. Правове регулювання господарської діяльності навчальних закладів. Донецьк, 2014. 504 с.
8. Кадала В.В. Проблеми та перспективи юридичної освіти у XXI столітті. Донецький юридичний інститут МВС України, 2018.